

Олійник Аліна Сергіївна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту
ім. І.А. Маркіної, Полтавський державний
аграрний університет

Oliinyk Alina, Associate Professor of the Department of
Management named after I.A. Markina
of the Poltava State Agrarian University
<https://orcid.org/0000-0002-0274-5204>

**УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ТА ФІНАНСОВИМИ РЕЗЕРВАМИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ОСНОВА
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
MANAGEMENT OF EXPENSES AND FINANCIAL RESERVES OF AGRICULTURAL ENTERPRISES AS THE BASIS FOR
ENSURING PROFITABILITY AND ECONOMIC SECURITY**

Олійник А. С. Управління витратами та фінансовими резервами аграрних підприємств як основа забезпечення прибутковості та економічної безпеки. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2026. Том 11. № 1. С. 110 – 113.

Oliinyk A. Management of expenses and financial reserves of agricultural enterprises as the basis for ensuring profitability and economic security. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2026. Volume 11. № 1, pp. 110 – 113.

У роботі проаналізовано механізми управління витратами та формування фінансових резервів аграрних підприємств як чинників прибутковості та економічної безпеки. Актуальність зумовлена зростанням операційних витрат і фінансовою вразливістю сектору в умовах воєнних і поствоєнних викликів. Метою є обґрунтування теоретичних засад і практичних рекомендацій щодо оптимізації витрат та резервування. Застосовано методи теоретичного узагальнення, аналітичний, порівняльний і структурно-логічного аналізу. Розкрито сутність управління витратами через функції планування, нормування, обліку й контролю; обґрунтовано розмежування постійних і змінних витрат як основи маржинального аналізу та точки беззбитковості. Визначено захисну, стабілізаційну та інвестиційну функції фінансових резервів у системі економічної безпеки підприємства. Аналіз динаміки прибутковості аграрних підприємств України у 2019-2023 рр. засвідчив критичне зниження рентабельності операційної діяльності у 2022 р. – з 34,9 до 14,1% – та відновлення до 20,3% у 2023 р. Встановлено, що підприємства із заздалегідь сформованими резервами демонстрували меншу глибину падіння і швидше відновлення показників. Ідентифіковано п'ять груп чинників зростання витрат: енергетичні, матеріальні, фінансові, логістичні та операційні. Запропоновано систему механізмів: бюджетування за центрами відповідальності, контролінг, нормування, оптимізацію логістики та технології точного землеробства з економією ресурсів на 3-20%. Обґрунтовано норматив резервування: не менше 15-20% від обсягу операційних витрат сезону. Доведено, що витратний менеджмент і резервування утворюють взаємопідсилювальну систему: оптимізація витрат знижує потребу в резервах, а резерви уможливають зважену витратну стратегію без загрози для поточної ліквідності підприємства.

Ключові слова: аграрне підприємство, управління витратами, фінансові резерви, прибутковість, економічна безпека, рентабельність, фінансово-економічна стійкість, точне землеробство.

The paper examines the mechanisms of cost management and financial reserve formation in agricultural enterprises as key determinants of profitability and economic security. The relevance of the topic is driven by rising operational costs and the financial vulnerability of the sector amid wartime and post-war challenges. The aim is to substantiate the theoretical foundations and develop practical recommendations for cost optimisation and financial resource reservation. The study employs methods of theoretical generalisation, analytical, comparative, and structural-logical analysis. The essence of cost management is revealed through the functions of planning, standardisation, accounting, and control; the distinction between fixed and variable costs is justified as the basis for marginal analysis and break-even point calculation. Three key functions of financial reserves within the enterprise economic security system are identified: protective, stabilising, and investment. Analysis of the profitability dynamics of Ukrainian agricultural enterprises in 2019-2023 revealed a critical decline in operational profitability in 2022 – from 34.9% to 14.1% – followed by a recovery to 20.3% in 2023. It was established that enterprises with pre-formed financial reserves demonstrated a shallower decline and faster recovery of performance indicators. Five groups of cost-driving factors were identified: energy, material, financial, logistical, and operational. A system of practical mechanisms is proposed: responsibility centre budgeting, cost controlling, standardisation, logistics optimisation, and precision farming technologies with resource savings of 3-20%. A reservation standard of no less than 15-20% of seasonal operational costs is substantiated. It is proven that cost management and reservation form a mutually reinforcing system: cost optimisation reduces the need for reserves, while reserves enable a balanced cost strategy without threatening the enterprise's current liquidity.

Keywords: agricultural enterprise, cost management, financial reserves, profitability, economic security, return on investment, financial and economic stability, precision farming.

Вступ

Аграрний сектор України залишається стратегічно важливим сегментом національної економіки, що формує суттєву частку валового внутрішнього продукту та забезпечує продовольчу безпеку держави. Водночас аграрні підприємства функціонують в умовах підвищеної фінансової вразливості, зумовленої сезонністю виробничих циклів, залежністю від природно-кліматичних чинників, нестабільністю цінової кон'юнктури на аграрних ринках та суттєвим тиском воєнних і поствоєнних викликів на операційну діяльність [1]. За таких обставин здатність підприємства контролювати витрати та акумулювати фінансові резерви перетворюється з допоміжною управлінською функцією на ключовий чинник виживання та довгострокового розвитку. Прибутковість аграрного виробництва безпосередньо визначається ефективністю витратного менеджменту, тоді як сформовані фінансові резерви слугують буфером проти непередбачуваних ризиків і основою економічної безпеки суб'єктів господарювання [2; 3]. Саме тому комплексне дослідження механізмів управління витратами та резервування фінансових ресурсів набуває особливої наукової й практичної значущості.

Проблематика управління витратами та фінансовою стійкістю аграрних підприємств знайшла відображення у значній кількості наукових праць. Проблематику прибутковості аграрного виробництва та чинники, що її визначають, досліджують Е. Шагіні та співавтори, акцентуючи увагу на структурних диспропорціях витрат як ключовому обмежувачі фінансових результатів сільськогосподарських підприємств [4]. Напрями стратегічного управління витратами сільськогосподарських підприємств розглядають Т. Коломієць та О. Фурдик, акцентуючи увагу на бюджетуванні й контролінгу як базових інструментах оптимізації [5]. Питання економічної безпеки агропідприємств в умовах війни висвітлюють Н. Сисоліна, Г. Савеленко та І. Сисоліна, визначаючи достатність фінансових резервів одним із ключових індикаторів безпекового стану [6]. Ефективність стратегій фінансового менеджменту в аграрному секторі, зокрема в частині управління ризиками та оптимізації структури капіталу, досліджують О. Рибіцький та В. Карашенко [7]. Управління фінансово-економічною безпекою як елемент стратегії розвитку в умовах воєнного часу аналізують В. Вергуненко та Н. Зачосова, обґрунтовуючи взаємозв'язок між

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons CC-BY 4.0

© Олійник Аліна Сергіївна, 2026

фінансовою стійкістю, резервами та адаптивністю підприємства до зовнішніх загроз [8]. Практику управління фінансовими ресурсами аграрних підприємств та їх потенціалом розвитку вивчають А. Верзун, О. Агрес та Л. Войнич [9]. Разом із тим інтегрований підхід до управління витратами і резервуванням як цілісної системи забезпечення прибутковості й економічної безпеки залишається недостатньо розробленим, що й зумовлює актуальність цього дослідження.

Формулювання цілей статті

Метою статті є обґрунтування теоретичних засад і розроблення практичних рекомендацій щодо механізмів управління витратами та формування фінансових резервів аграрних підприємств як визначальних чинників забезпечення їх прибутковості та економічної безпеки в сучасних умовах господарювання.

У процесі дослідження застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів. Методи теоретичного узагальнення та систематизації використано для розкриття сутності управління витратами та фінансовими резервами. Аналітичний і порівняльний методи застосовано при оцінці динаміки прибутковості аграрних підприємств України. Метод структурно-логічного аналізу – для побудови взаємозв'язків між управлінням витратами, резервуванням і рівнем економічної безпеки. Графічний метод використано для наочного відображення тенденцій досліджуваних показників.

Об'єктом дослідження є фінансово-економічна діяльність аграрних підприємств України в частині формування витрат і фінансових резервів.

Предметом дослідження є механізми управління витратами та фінансовими резервами аграрних підприємств як інструменти забезпечення прибутковості та економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження

Теоретичні засади управління витратами та фінансовими резервами аграрних підприємств. Управління витратами в аграрному секторі є ключовим інструментом підвищення рентабельності та забезпечення фінансово-економічної стійкості підприємства. На відміну від інших галузей, аграрне виробництво характеризується тривалими виробничими циклами, сезонною нерівномірністю витрат та необхідністю авансування значних обсягів оборотних коштів задовго до отримання виручки [10]. Ці особливості зумовлюють необхідність диференційованого підходу до класифікації та управління різними видами витрат.

З практичної точки зору ключовим є розмежування витрат на постійні й змінні: перші не залежать від обсягів виробництва і формують базове фінансове навантаження, тоді як другі змінюються пропорційно до обсягу виробленої продукції. Таке розмежування є основою маржинального аналізу та розрахунку точки беззбитковості – необхідних інструментів стратегічного планування для підприємств, які функціонують в умовах цінової нестабільності [5]. Не менш важливим є виділення прямих витрат (на насіння, добрива, паливо, оплату праці) та накладних витрат (загальновиробничих і адміністративних), що дає змогу точно калькулювати собівартість за окремими культурами чи видами виробництва.

Управління витратами реалізується через взаємопов'язані функції планування, нормування, обліку, контролю та аналізу відхилень. Ефективним сучасним інструментом є бюджетування за центрами відповідальності – підрозділами, культурами або видами тваринництва, – що дозволяє точно ідентифікувати джерела перевитрат і цілеспрямовано їх усувати [7]. Принципово важливо, що мета управління витратами полягає не в їх механічному скороченні, а в оптимізації – визначенні раціонального рівня витрат, що забезпечує необхідну якість виробництва та сталий рівень прибутковості. Надмірна економія на технічному обслуговуванні, агрохімії чи кваліфікованих кадрах у короткостроковій перспективі може обернутися суттєвими втратами врожаю та зниженням конкурентоспроможності в довгостроковій [3].

Обов'язковою складовою системи забезпечення економічної безпеки аграрного підприємства є фінансові резерви – цілеспрямовано сформовані запаси фінансових ресурсів для нейтралізації непередбачуваних витрат і покриття тимчасових розривів ліквідності. Вони виконують три ключові функції: захисну (запобігання втраті платоспроможності), стабілізаційну (забезпечення безперервності виробничого циклу) та інвестиційну (фінансування модернізації й розвитку) [6]. За чинним законодавством мінімальний резервний фонд господарських товариств становить 5% статутного капіталу, проте реальна потреба аграрних підприємств з огляду на специфіку їхньої діяльності є значно вищою [10].

Таким чином, управління витратами та формування фінансових резервів слід розглядати як взаємодоповнювальні елементи єдиної системи: ефективний витратний менеджмент генерує прибуток, частина якого спрямовується до резервних фондів, що своєю чергою зміцнює фінансово-економічну стійкість і створює умови для сталого розвитку підприємства навіть в умовах кризи.

Аналіз сучасного стану прибутковості та витратності аграрних підприємств України. Аграрний сектор України протягом 2010-2021 рр. демонстрував стійке зростання: обсяги виробництва сільськогосподарської продукції збільшилися на 52,4% – з 467,5 до 712,6 млрд грн, а частка агроекспорту зросла з 19,3 до 40,7% загального обсягу вітчизняного експорту [11]. Саме цей докризовий період сформував базу для оцінки подальших структурних змін у прибутковості галузі.

Переломним став 2022 рік. Повномасштабне вторгнення спричинило скорочення виробництва сільськогосподарської продукції до 538,4 млрд грн, причому найбільших втрат зазнало зернове господарство – зниження на 38%, або на 103,7 млрд грн [11]. Водночас, незважаючи на масштаби руйнувань, 78,6% аграрних підприємств завершили 2022 р. з чистим прибутком у розмірі 125,8 млрд грн, тоді як збиток отримали 21,4% сільськогосподарських товаровиробників. Це свідчить про диференційований вплив воєнних чинників залежно від географічного розташування та спеціалізації підприємств. Для розуміння динаміки рентабельності наведемо ключові показники ефективності діяльності аграрних підприємств України (табл. 1).

Дані табл. 1 підтверджують, що пік прибутковості аграрних підприємств припав на передвоєнний 2021 рік – рентабельність операційної діяльності досягла 34,9%, рентабельність власного капіталу – 43,9%. Протягом першого року повномасштабної війни рентабельність операційної діяльності аграріїв скоротилася майже втричі – з 34,9 до 14,1%. Позитивним сигналом є відновлення у 2023 р. до рівня 20,3%, що свідчить про адаптаційні можливості галузі [3]. Як засвідчує аналіз, витратний тиск на аграрні підприємства у цей період формувався одночасно з кількох напрямів. Нестача фінансування та потреба суттєвої економії спричинили зниження обсягів внесення добрив на 50-60 %, що безпосередньо позначилося на врожайності та якості продукції. Збиток господарств від виробництва кукурудзи зріс більш ніж удвічі внаслідок зниження цін на внутрішньому ринку та збільшення логістичних витрат. Водночас

найнижчу рентабельність виробництва зернових та олійних культур демонстрували малі фермерські господарства та прифронтові середні підприємства – саме ті суб'єкти, які об'єктивно мають найменший резервний потенціал.

Таблиця 1. Динаміка показників ефективності діяльності аграрних підприємств України, 2019–2023 рр.

Показник	2019	2020	2021	2022	2023
Рентабельність операційної діяльності, %	22,4	18,7	34,9	14,1	20,3
Рентабельність реалізаційної діяльності, %	16,8	14,3	25,9	12,3	н/д
Частка підприємств, що отримали прибуток, %	74,1	72,6	79,3	78,6	75,2
Рентабельність власного капіталу, %	18,2	14,6	43,9	24,4	н/д

Джерело: складено автором на основі [11].

Показово, що відновлення прибутковості у 2023–2024 рр. відбувалося нерівномірно. У 2024 р. доходи аграрного бізнесу зросли на третину, а прибутки – майже вдвічі: загальний вииторг галузі досяг 1,3 трлн грн, а чистий прибуток сільгоспкомпаній склав 127 млрд грн проти 74 млрд грн роком раніше. Водночас це зростання концентрується переважно у середніх і великих підприємств із диверсифікованим виробництвом та сформованими фінансовими резервами [6].

Таким чином, аналіз підтверджує пряму залежність між наявністю фінансових резервів і стійкістю прибутковості: підприємства, що мали достатній резервний потенціал, продемонстрували меншу глибину падіння показників у 2022 р. та швидше відновлення у наступні роки [10]. Це формує чітке практичне обґрунтування для механізмів управління витратами й резервуванням.

Механізми управління витратами та фінансовими резервами як інструменти підвищення прибутковості й економічної безпеки аграрних підприємств. Результати аналізу, наведеного у попередньому розділі, переконливо свідчать: підвищення прибутковості аграрних підприємств неможливе без системних управлінських рішень у сфері витрат і резервування. У цьому контексті доцільно виокремити два взаємопов'язані блоки практичних механізмів – оптимізацію витрат і формування фінансових резервів – та розглянути їх у єдиній системі забезпечення економічної безпеки.

Першочерговим інструментом є запровадження управлінського обліку за центрами відповідальності – підрозділами, окремими культурами або видами тваринництва. Це дозволяє формувати точну картину витратності кожного напрямку виробництва й оперативно виявляти джерела перевитрат [10]. Ефективним доповненням є бюджетування, яке в аграрній практиці передбачає складання операційних бюджетів на виробничий сезон з розбивкою витрат за технологічними операціями: підготовка ґрунту, посів, внесення добрив, захист рослин, збирання врожаю. Зіставлення планових і фактичних показників у розрізі окремих культур дає змогу формувати ефективну собівартість і своєчасно коригувати агропромислові рішення [5].

Окремо слід виділити технологічний напрям оптимізації витрат – впровадження точного землеробства. Підприємства, що активно застосовують технології точного землеробства, досягають заощадження від 3 до 7% на насінні, добривах та засобах захисту рослин. Зокрема, застосування RTK-позиціонування дозволяє збільшити продуктивність машин на 10% і зменшити витрати матеріальних ресурсів на 5%.

Окремі агрохолдинги повідомляють про скорочення загальних витрат на 10–20% та оптимізацію збуту зерна завдяки точному плануванню на основі даних. Ці результати є тим більш значущими, що досягаються навіть в умовах воєнного стану, коли доступ до ресурсів обмежений, а їхня вартість суттєво зростає. Систему основних механізмів управління витратами аграрного підприємства та їх очікуваний ефект відображено у таблиці 2.

Таблиця 2. Механізми управління витратами аграрного підприємства та їх вплив на прибутковість

Механізм	Зміст	Очікуваний ефект	Складність впровадження
Бюджетування за центрами відповідальності	Планування й контроль витрат у розрізі культур, підрозділів, процесів	Зниження перевитрат на 10–15%, підвищення прозорості формування собівартості	Середня
Точне землеробство	Диференційоване внесення добрив, насіння, ЗЗР на основі агрохімічного аналізу й супутникових даних	Економія ресурсів 3–20%, зростання врожайності	Висока (потребує інвестицій)
Нормування витрат	Встановлення науково обґрунтованих норм споживання матеріальних ресурсів	Усунення понаднормових витрат, підвищення дисципліни використання ресурсів	Низька
Оптимізація логістики	Власний транспорт, кооперація, скорочення транспортного плеча	Зниження витрат на збут і постачання на 5–12%	Середня
Контролінг витрат	Систематичний моніторинг відхилень фактичних витрат від планових	Оперативне усунення причин перевитрат	Середня
Диверсифікація постачальників	Залучення кількох постачальників ресурсів для уникнення цінового монополізму	Зниження закупівельних цін на 5–10%	Низька

Джерело: складено авторами на основі [9; 10].

Паралельно з управлінням витратами аграрні підприємства потребують системного підходу до накопичення фінансових резервів. Воєнний досвід 2022–2023 рр. переконливо продемонстрував: нестача фінансування та потреба суттєвої економії спричинили зниження обсягів внесення добрив на 50–60%, тоді як великі й середні виробники, що мали сформовані резерви оборотних коштів, застосовували добрива у повному агрономічно необхідному обсязі. Це безпосередньо позначилося на диференціації рівнів врожайності та прибутковості між підприємствами з різним рівнем фінансової стійкості.

Практика показує, що формування резервів має здійснюватися за кількома напрямками одночасно. По-перше, резерв оборотних коштів – для забезпечення безперервності виробничого циклу в умовах затримки надходжень від реалізації продукції. По-друге, виробничий запасний фонд – закупівля насіння, добрив і пально-мастильних матеріалів у сприятливих цінових періодах, що дозволяє уникнути пікових цінових сплесків у сезон. По-третє, страховий фонд – для відшкодування втрат урожаю від несприятливих природно-кліматичних умов чи форс-мажорних обставин [6]. За оцінками Мінагрополітики та Київської школи економіки [7], непрямі втрати аграрного сектору лише за перший рік повномасштабної війни через зменшення виробництва і зростання виробничих витрат перевищили 34 млрд доларів США що у значно менше масштаби ризиків, від яких покликани захищати фінансові резерви.

Зважаючи на це, доцільно запровадити нормативний підхід до визначення мінімального рівня резервів: для аграрних підприємств він має становити не менше 15–20% від обсягу операційних витрат виробничого сезону [105]. Саме такий рівень забезпечує здатність підприємства пройти через тимчасові збої у надходженні доходів без критичного скорочення виробничої програми чи порушення фінансових зобов'язань.

Таким чином, комплексне застосування механізмів управління витратами та цілеспрямоване формування

фінансових резервів утворюють взаємопідсилювальну систему: перше знижує обсяг необхідних резервів через підвищення передбачуваності витрат, а наявність достатніх резервів дозволяє реалізовувати більш зважену витратну стратегію без загрози для поточної ліквідності.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Проведене дослідження підтвердило, що управління витратами та формування фінансових резервів є визначальними чинниками забезпечення прибутковості й економічної безпеки аграрних підприємств в умовах сучасних викликів. Теоретичний аналіз засвідчив, що ці два елементи функціонують не ізольовано, а утворюють взаємопідсилювальну систему: ефективний витратний менеджмент підвищує передбачуваність фінансових потоків і знижує потребу в резервах, тоді як достатній резервний потенціал дозволяє реалізовувати виважену операційну стратегію без загрози для поточної платоспроможності. Аналіз динаміки прибутковості аграрних підприємств України у 2019-2023 рр. виявив критичну асиметрію між суб'єктами з різним рівнем фінансової стійкості: підприємства із заздалегідь сформованими резервами демонстрували значно меншу глибину падіння рентабельності у 2022 р. та швидше відновлювалися у наступні роки. Практичне значення отриманих результатів полягає в обґрунтуванні конкретних механізмів – бюджетування за центрами відповідальності, контролінгу витрат, нормативного підходу до резервування та впровадження технологій точного землеробства, – реалізація яких забезпечує системне підвищення рентабельності та зміцнення фінансово-економічної стійкості аграрних підприємств.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з кількісним оцінюванням взаємозалежності між рівнем фінансових резервів і показниками економічної безпеки аграрних підприємств у розрізі регіонів та організаційно-правових форм господарювання. Окремого вивчення потребує питання інтеграції цифрових інструментів управлінського обліку й технологій точного землеробства у єдину систему витратного контролінгу аграрного підприємства в умовах поствоєнного відновлення.

Література

1. Zelisko N., Raiter N., Markovych N., Matskiv H., Vasylyna O. Improving business processes in the agricultural sector considering economic security, digitalization, risks, and artificial intelligence. *Ekonomika APK*. 2024. Vol. 31, № 3. P. 10–21. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.2024030.10>.
2. Горбач С., Шебель А., Сидоренко Ю., Куриленко О., Білич В. Економічна безпека підприємств: складові та забезпечення. *Київський економічний науковий журнал*. 2024. № 7. С. 51–55. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2024-7-7>.
3. Пасінович І., Гутак В. Фінансова безпека як складова економічної та корпоративної безпеки: теоретичний аспект. *Ekonomika ta suspilstvo*. 2023. № 58. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-24>.
4. Shahini E., Korzhenivska N., Haibura Yu., Niskhodovska O., Balla I. Ukrainian agricultural production profitability issues. *Scientific Horizons*. 2023. Vol. 26, № 5. DOI: <https://doi.org/10.48077/scihor5.2023.123>.
5. Коломієць Т., Фурдик О. Напрями стратегічного управління витратами сільськогосподарських підприємств. *Ekonomika ta suspilstvo*. 2024. № 62. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-113>.
6. Сисоліна Н., Савеленко Г., Сисоліна І. Економічна безпека агропідприємств в умовах війни: можливості та загрози. *Ekonomika ta suspilstvo*. 2024. № 65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-19>.
7. Рибіцький О., Каращенко В. Комплексна оцінка ефективності стратегій фінансового менеджменту підприємств в аграрному секторі. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. № 4 (13). С. 80–90. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.13-12>.
8. Вергуненко В., Зачосова Н. Управління фінансово-економічною безпекою як елемент стратегії розвитку суб'єкта господарювання у воєнний час. *Молодий вчений*. 2024. № 5 (129). С. 109–115. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-5-129-21>.
9. Verzun A., Ahres O., Voynycha L. Management of financial potential of agricultural enterprises: current reality. *Agrarian Economy*. 2024. Vol. 17, № 1. P. 121–128. DOI: <https://doi.org/10.31734/agrarecon2024.01.121>.
10. Черемісіна С. Г. Трансформація економіко-фінансових індикаторів функціонування аграрного сектору економіки України в умовах війни. *Economic Journal Odessa Polytechnic University*. 2024. № 2 (28). DOI: <https://doi.org/10.15276/EJ.02.2024.8>.
11. Держстат – офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://stat.gov.ua/uk>.

References

1. Zelisko, N., Raiter, N., Markovych, N., Matskiv, H., & Vasylyna, O. (2024). Improving business processes in the agricultural sector considering economic security, digitalization, risks, and artificial intelligence. *Ekonomika APK*, 31(3), 10–21. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.2024030.10>.
2. Horbach, S., Shchebel, A., Sydorenko, Yu., Kurylenko, O., & Bilych, V. (2024). Ekonomichna bezpeka pidpriemstv: skladovi ta zabezpechennia [Economic security of enterprises: components and provision]. *Kyivskiy ekonomichnyi naukovyi zhurnal*, 7, 51–55. <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2024-7-7>.
3. Pasinovich, I., & Hutak, V. (2023). Finansova bezpeka yak skladova ekonomichnoi ta korporativnoi bezpeky: teoretychnyi aspekt [Financial security as a component of economic and corporate security: theoretical aspect]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 58. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-24>.
4. Shahini, E., Korzhenivska, N., Haibura, Yu., Niskhodovska, O., & Balla, I. (2023). Ukrainian agricultural production profitability issues. *Scientific Horizons*, 26(5). <https://doi.org/10.48077/scihor5.2023.123>.
5. Kolomiets, T., & Furdyk, O. (2024). Napriamy stratehichnoho upravlinnia vytratamy silskohospodarskykh pidpriemstv [Directions of strategic cost management of agricultural enterprises]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 62. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-113>.
6. Sysolina, N., Savelenko, H., & Sysolina, I. (2024). Ekonomichna bezpeka ahropidpriemstv v umovakh viiny: mozlyvosti ta zahrozy [Economic security of agricultural enterprises in wartime: opportunities and threats]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 65. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-19>.
7. Rybitskyi, O., & Karashchenko, V. (2024). Kompleksna otsinka efektyvnosti stratehii finansovoho menedzhmentu pidpriemstv v ahrrarnomu sektori [Comprehensive assessment of the effectiveness of financial management strategies of enterprises in the agricultural sector]. *Tsyfrova ekonomika ta ekonomichna bezpeka*, 4(13), 80–90. Available at: <http://dees.iei.od.ua/index.php/journal/article/view/419>.
8. Verhunienko, V., & Zachosova, N. (2024). Upravlinnia finansovo-ekonomichnoiu bezpekoiu yak element stratehii rozvytku subiekta hospodariuvannia u voenni chas [Management of financial and economic security as an element of business entity development strategy in wartime]. *Molodyi vchenyi*, 5(129), 109–115. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2024-5-129-21>.
9. Verzun, A., Ahres, O., & Voynycha, L. (2024). Management of financial potential of agricultural enterprises: current reality. *Agrarian Economy*, 17(1), 121–128. <https://doi.org/10.31734/agrarecon2024.01.121>.
10. Chermisina, S. H. (2024). Transformatsiia ekonomiko-finansovykh indykatoriv funktsionuvannia ahrrarnoho sektoru ekonomiky Ukrainy v umovakh viiny [Transformation of economic and financial indicators of the agricultural sector of Ukraine's economy in wartime]. *Economic Journal Odessa Polytechnic University*, 2(28). <https://doi.org/10.15276/EJ.02.2024.8>.
11. Derzhstat – ofitsiyniy sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine – official website]. (2025). Available at: <https://stat.gov.ua/uk>.